

Makale türü: Derleme

ÇOCUK HAKLARI BAĞLAMINDA CİNSEL İSTİSMARIN İNCELENMESİ

Öğr. Gör. Nurullah YELBOĞA

Artvin Çoruh Üniversitesi Borçka Acarlar MYO, Borçka/Artvin, nurullah_yel06@hotmail.com –
ORCID 0000-0001-8281-7070

■ **Öz** Çocuklara ve çocuk haklarına olan ilgi günümüz toplumlarında gittikçe artmaktadır. Çünkü çocukların sağlıklı bireyler olarak gelişimlerini sürdürmeleri toplumların gelecek umutlarını yeşertmekte ve onlara ferah bir yaşamı garantilemektedir. Bu bakış açısıyla çocuklar korunmakta, eğitilmekte, gereksinimleri karşılanmakta ve sevilmektedir. Ancak bu amaçla verilen çabalar her zaman istenilen sonucu verememekte ve istenmeyen problemler görülebilmektedir. Modern çağda açlık, yoksulluk, şiddet, madde kullanımı, savaş, göç, ihmal ve istismar gibi problemler çocukları tehdit eden sorunların başında gelmektedir. Bu çalışmada çocukların cinsel istismarı ulusal ve uluslararası mevzuat çerçevesinde irdelenmeye çalışılmıştır. Bu derleme çalışmasında çocukluk tarihi, çocuk haklarının gelişimi, ülkemizde ve dünyada çocuk cinsel istismar yaygınlığı araştırılmış ve artış gösteren cinsel istismar olaylarına dikkat çekilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Çocuk, cinsel istismar, çocuk hakları.

Analysis of Sexual Harassment Under The Rights of Children

■ **Abstract** In today's society, the interest towards the children and the rights of children are increasing. Because children's development as healthy individuals increases the future hopes of the society and guarantee a prosperous life. From this perspective, children are protected, educated, loved and their requirements are met. However, efforts for this purpose not always produce the desired result and undesired problems might emerge. In the modern age, problems such as hunger, poverty, violence, substance abuse, war, immigration, negligence and harassment are among the leading threats towards children. In this study, child harassment is analysed within national and international legislation. In this review study, children's history, development of child rights, the prevalence of child harassment in our country and around the world are investigated and increasing sexual harassment cases are emphasised.

Keywords: Child, sexual abuse, child rights.

GİRİŞ

Çocuklar beslenme, barınma, fiziksel, sosyal ve duygusal gereksinimlerinin karşılanması için bir yetişkinin korumasına ve bakımına ihtiyaç duyarlar. Çocukların kendi gereksinimlerini karşılayamama durumu onların başkalarına bağımlı olarak yaşamalarını zorunlu kılmaktadır. Gelişim sürecinin önemli bir evresini oluşturan çocukluk dönemi ile kimlik oluşumunun devam ettiği ergenlik döneminin sonlarına kadar bireyin yaşamını önemli ölçüde etkileyen kazanımlar sağlanmaktadır. Bu dönemde çocuğun yaşamını etkileyen önemli yaşam olayları sadece içinde bulunulan evreyi değil bireyin tüm yaşamını tesiri altına almaktadır. Bu bakımdan hem bireyin kimlik oluşumunun şekillenmesi hem de gelecek yaşamına yön veren

bir dönem olması sebebiyle bu dönemin biyo-psiko-sosyal yönden sağlıklı bir şekilde tamamlanması gerekmektedir. Söz konusu durumun sağlanabilmesi için çocuğun beslenme ve barınma gibi temel ihtiyaçlarının yanında güvenli bir ortamda gelişimini sürdürmesi zorunluluk arz etmektedir. Çocuk kavramının tanımlarına bakıldığında söz konusu bu gereksinimlerin tercihen değil zorunlu olarak yerine getirilmesi gerektiği ortaya çıkmaktadır. Örneğin Türk Dil Kurumu (TDK) tanımında çocuk, “bebeklik ile ergenlik arasındaki gelişme döneminde bulunan oğlan veya kız” şeklinde geçmektedir (TDK, 2019). Başka bir tanımda masum, içinde yaşadığı ortamdan ciddi anlamda etkilenen ve gereksinimlerinin giderilmesi hususunda başkasına ihtiyaç duyan bir varlık olarak tanımlanmaktadır (Aydın, 2019, s. 1).

İnsanlık tarihinin ilk dönemlerinden beri insanların bireysel ve çevresel faktörlerin etkisiyle çeşitli problemlerle yüzleştikleri kabul edilen bir gerçektir. Dönemsel koşullar, değişim ve gelişmeler bu problemlerin farklılık göstermesine ve çeşitlenmesine neden olmuştur. Bu bakımdan her bireyin karşılaştığı problem ve bu problemlerin bireyi etkileme düzeyi de farklılaşmaktadır. Ancak risk grupları içerisinde yer alan çocuklar, savunmasız ve henüz gelişimlerini tamamlamamış olduklarından bu problemlerden daha çok etkilenmiş ve zarar görmüşlerdir.

Ülkemizde ve dünyada günümüz koşulları içerisinde çocukların karşılaştığı birçok sorun olmakla birlikte en sık görülen problemlerin başında yoksulluk, çocuk işçiliği, erken yaşta evlilikler, şiddet, madde bağımlılığı, zorbalık-siber zorbalık, internet ve sosyal medya bağımlılığı, ihmal ve istismar gibi konular gelmektedir. Söz konusu sorunların yanında göç ve savaş mağduru çocukların beslenme, barınma, sağlık ve eğitim alanında yüzleştikleri problemler de çocuk alanı sorunları içerisinde yerini korumaktadır. Bu problemler, toplumda çocuk alanına ilişkin sorunların arttığı ve bu sorunların daha da kötüye gittiği yönündeki bir algıyı oluşturmaktadır. Modern ve insan hakları odaklı olarak nitelendirilen çağımızda tüm çabalara rağmen bu gidişatın durdurulamadığı bir gerçektir. İnsan ve çocuk hakları bağlamındaki bildiri, belge ve sözleşmeler genelde insanların özelde ise çocukların sağlıklı bir yaşam sürdürmesine yetememektedir. Özellikle cinsel istismarın fiziksel, psikolojik ve sosyal etkileri göz önünde bulundurulduğunda cinsel istismarın çocukların sağlıklı gelişimleri için ne kadar ciddi bir tehdit olduğu daha net anlaşılmaktadır. Son dönemlerde arttığı gözlemlenen cinsel istismar vakaları ve bu konuya ilişkin medyadaki haberler bunun açık göstergesidir. Örneğin “*Van’da İl Emniyet Müdürlüğü’nün verdiği cinsel istismar ve sanal suç eğitimi korkunç gerçeği ortaya çıkardı. 7 ayda yaklaşık 100 çocuk, yakın çevresinin cinsel saldırılarına maruz kaldığını fark ederek polise başvurdu.*” başlığıyla verilen haber cinsel istismar vakalarının ülkemizdeki ürkütücü durumunu göstermektedir (<http://www.haber7.com/guncel/haber/2857633-100-cocuk-istismari-anlatti>, 08.05.2019). İnsan onurunu zedeleyen, onun yaşam bütünlüğünü bozan, psiko-sosyal yaşamını büyük ölçüde etkileyen çocuğun cinsel yönden sömürülmesi Çocuk

ÇOCUK HAKLARI BAĞLAMINDA CİNSEL İSTİSMARIN İNCELENMESİ

Hakları Sözleşmesinin (ÇHS) 19, 34, 39'üncü maddelerinde de açıkça belirtilmiştir. Bu maddeler çocukların cinsel sömürü ve istismardan korunmasını vurgulamıştır (Çocuk Hakları Sözleşmesi, UNICEF).

ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Araştırmanın Problemi

Çocuk istismarı olaylarının ülkemizde görülme sıklığı nedir? Çocuk haklarını güvence altına alan sözleşme ve belgeler cinsel istismarı hangi yönlerden ele almaktadır? Cinsel istismarın çocuklar üzerindeki etkileri nelerdir? Çocuk hakları alanındaki gelişme ve düzenlemeler istismar suçu işleyenleri ne kadar caydırmaktadır?

Araştırmanın Amacı

Literatür incelendiğinde çocuk ihmal ve istismarının birçok araştırmaya konu olduğu ve farklı disiplinlerce irdelendiği görülmektedir. Bu çalışmanın amacı, cinsel istismar suçunun dünyada ve ülkemizdeki durumunu incelemek, çocuk haklarının güvence altına alındığı belgelerdeki ilgili maddeleri tartışmak ve cinsel istismarın çocukların yaşamına yansımalarını irdelemektir.

Araştırmanın Önemi

Çağlar boyunca toplumlar çocukların geleceği üzerinde yoğunlaşmış ve çocuklar toplumların geleceği olarak görülmüştür. Bu uğurda çocuklara daha fazla değer verilmiş, sevgi gösterilmiş ve onlar adına umut vaat eden bir dünya inşa edilmek istenmiştir. Ancak bu amaçla gösterilen onca çabaya rağmen bu her zaman mümkün olamamıştır. 21. yüzyılda Dünya'nın farklı bölgelerinde milyonlarca çocuk açlık, suça karışma, eğitimsizlik, cezaevinde yaşama gibi istenmeyen koşullarda yaşamını sürdürmektedir (Yavuzer, 2016, s. 1). Çocuk istismarı insanlık tarihi kadar eski olmakla birlikte Dünya'da sorun olarak algılanması son yüzyıla dayanmaktadır. Türkiye'de ise bu alandaki çalışmalar çok yakın bir geçmişe dayanmaktadır. Özellikle cinsel istismar vakaları ilgili kişi ve kurumlara bildirilmemekte ve gizli tutulmaktadır (Altınpark vd., 2013, s. 355).

Bu çalışma, çocukların biyo-psiko-sosyal yönden sağlıklı gelişim ve ferah bir yaşam sürdürmelerini engelleyen ve yaşamlarında derin izler bırakan cinsel istismar konusuna yoğunlaşmıştır. Bu kapsamda verilen mücadele ve çocuklara tanınan haklara rağmen çocuklara karşı cinsel suç olaylarının yaygınlığı çocuk hakları bağlamında tartışılmıştır. Verilen adli cezaların ve çocuk hakları kanun ve belgelerinin neden frenleyici bir etki oluşturmadığını irdelemek bakımından önem taşımaktadır.

ÇOCUK KAVRAMI, TANIMI VE TARİHSEL GELİŞİM

Yörükoğlu (2007, s. 13) çocuk tanımını yaparken “*gelişen bir insan yavrusu, olgunlaşmamış, reşit sayılmayan küçük yurttaş*” vurgusunu yapmaktadır. 5395 Sayılı Çocuk Koruma Kanunu’nda “çocuk; daha erken yaşta ergin olsa bile, on sekiz yaşını doldurmamış kişidir” şeklinde ifade edilmektedir. TDK sözlüğünde (2019), bebeklik ve erginlik arasındaki gelişme döneminde bulunan oğlan veya kızı ifade ettiği belirtilmiştir. Çocuk Hakları Sözleşmesi’nde ise, çocuğa uygulanabilecek olan kanuna göre daha erken yaşta reşit olma durumu hariç, onsekiz yaşına kadar her insan çocuk sayılır, denilmektedir (BM Çocuk Hakları Bildirgesi, 1959). Bu tanımlar dikkate alındığında özellikle reşit olma durumu ve 18 yaş vurgusu göze çarpmaktadır. Literatür incelendiğinde de ergenlik, gençlik ve çocukluk sınırları arasında net bir yaş sınırının çizilemediği görülmektedir. Örneğin Yörükoğlu (2007, s. 13), çocukluğun oyun ve öğrenim yıllarını kapsadığını ve bu açıdan değerlendirildiğinde üst sınırın 12 ile 25 yaş arasında değişebileceğini ifade etmektedir. Bununla birlikte genel kabul çocukluk döneminin 18 yaşına kadar uzandığıdır.

Eski çağlarda çocukların yaşamı kötü olarak nitelendirilebilecek bir boyuttadır. Örneğin köleci uygarlıklar olarak bilinen Yunan ve Roma’da babaların çocukları üzerindeki hakları sınırsızdı. Bu uygarlıklarda babalar çocuklarını köle olarak satabilir, sakat bırakabilir ve hatta öldürebilirdi. Eski toplumlar benzer şekilde çocuklarını ezerek, acımadan çalıştırarak, kırbaçlayarak yetiştirmişler (Yörükoğlu, 2007, s. 21-22). Guanalılar yeni doğmuş kız çocuklarının büyük bir bölümünü diri diri gömerlerdi. Benzer şekilde İslamiyet’ten önce Araplar’da kız çocuklarının öldürülmemesi ayıp ve ahlak dışı bir davranış olarak kabul edilirdi (Yavuzer, 2016, s. 18). Çocuklar 1600’lü yıllardan sonra önem kazanmaya başlamıştır. Artık onlar küçük yetişkinler değil, zayıf ve masum bireyler olarak görülmeye başlanmıştır. Özellikle 17 yy. ile birlikte çocukların dünyası yetişkinlerin dünyasından farklı olarak nitelendirilmiş ve çocuklar eğlenceli, sevimli bireyler olarak değer görmeye başlamıştır (Fazlıoğlu, 2007, s. 9). Çocukların yetişkinlerden farklılaşması 17. yy. yıldan sonra zengin sınıfa ait çocukların kendine ait, resim, oyun, müzik ve öykülere sahip olmalarıyla kendini göstermiştir. Çocuklarla kurulan iletişim ve dil farklılaşmaya başlamış, çocuğun eğitimde, sanayide ve ailede statüsü değişmeye başlamıştır. 19. yüzyılda düşünsel alandaki değişimler ve kültürel etkiler çocuk alanında da etkisini göstermiştir. 20. yüzyıla gelindiğinde ise çocuklar toplumun geleceğini inşa eden en önemli kaynak vasfını taşımıştır. Özellikle hukuk, psikoloji ve felsefe gibi disiplinler çocukluk alanına ilgi göstermiş ve çocuklar yararına kazanımların elde edilmesi sağlanmıştır. O nedenle ki 20. yy. “çocuk yüzyılı” olarak isimlendirilmiştir. Bu dönemde çocuklar özel bir kategori içerisinde değerlendirilmiştir. Çocuklar, yetişkinlerden biyolojik, psikolojik ve sosyal yönden farklılıkları olan, sadece geleceğin teminatı oldukları için değil, bugün çocuk oldukları için değerli görülmeye başlanmıştır (Aktürk, 2006, s. 10-11).

ÇOCUKLARDA CİNSEL İSTİSMAR OLGUSU

Çocuk istismarı çok eski tarihlere dayandırılabilir. Ancak kavram olarak “istismar”ın kullanılması ve bu alanda araştırmaların yapılması yüzyıllık bir geçmişe sahiptir. 1960’lı yıllarda konuşulan bu konu önce ABD ve İngiltere daha sonra da Avrupa’da 1970’lerde irdelenmeye başlanmıştır (Polat’tan akt: Aydın, 2019, s. 10). Cinsel istismarın tanımı içeriği itibariyle bize bir çerçeve çizmektedir. “Çocuğun toplumsal kurallar veya yetişkin bireyler tarafından maruz kalınan uygun olmayan fiziksel ve psiko-sosyal yönden zarar verici tutum ve davranışların tümü” şeklinde tanımlanmaktadır (Bakır, 2018, s. 15). Başka bir deyişle bakım ve korumaya ihtiyacı olan çocukların yetişkin bireyler tarafından cinsel doyum sağlamak amacıyla kullanılması ve sömürülmesidir. Bu durum sadece çocuğa temas ile gerçekleşmemektedir. Pornografi, teşhir gibi yollarla da çocuklar istismar kurbanı olabilmektedir. Çocuklar kolay güven duyabilmekte ve kandırılabilir. Bu durum ise çocuklarda cinsel istismarı çok yaygın ve ciddi bir risk haline getirmektedir.

Cinsel istismar çocukluk dönemi içerisinde bireylerin karşılaşılabilecekleri risklerden biri olarak kabul edilmektedir. Yapılan araştırmaların sonuçları incelendiğinde toplumlarda kadın ve erkeklerin önemli bir kısmının geçmişinde böyle bir muameleye maruz kaldığı görülmektedir. Bu vakaların 3/4’üne yakınının gizli tutulduğu ve ancak % 20’lik bir kısmın rapor edildiği ifade edilmektedir (Duman, 1999, s. 234).

Çocuklarda Cinsel İstismarın Görülme Sıklığı

Çocukların cinsel istismarı meta analiz sonuçları birçok ülkede hem kadınlar hem de erkekler için yüksek seyretmektedir. Ortalama oranlar kadınlar için % 15-20 ve erkekler için % 5-10 arasında değişmektedir. Örneğin Barth vd., (2013) kadınlar için % 13, erkekler için % 6; Pereda vd., (2009), kadınlar için % 19.2, erkekler için % 7.4; Stoltenborgh vd., (2001), kadınlar için % 18 ve erkekler için % 7.6 oranlarını bulmuştur (Mathews, Bromfield, Walsh, Cheng ve Norman, 2017, s. 9-10).

Dünyada Çocuklara Yönelik Cinsel İstismar Yaygınlığı

Yapılan çeşitli araştırmaların sonuçlarına göre 2002 yılına kadar cinsel sömürü oranları ülkeler bazında Norveç için % 37, Yeni Zellanda için % 36, Kanada için % 32, İrlanda için % 34, Avustralya için % 24, İngiltere % 21 ve Amerika için % 16 bulunmuştur (İnsan Hakları Derneği, 2008’den akt: Bilgi, 2014, s. 29).

Yine İngiltere’de Ulusal Çocuklara İşkenceyi Önleme Derneğine (NSPCC) göre ülkede 20 çocuktan 1’i cinsel tacize uğruyor. Bu oran kızlarda % 7 iken erkeklerde % 2.6 olduğu belirtilmektedir. Özellikle 13-15 yaş grubunun cinsel istismar için ciddi bir risk altında olduğu belirtilmektedir (Chalabi, 2013’den akt: Kök, 2019, s. 56).

Dünya genelinde cinsel istismar yaygınlığına ilişkin literatürde kadınların % 10-40'ı ve erkeklerin % 5-20'si çocukluk döneminde cinsel istismara uğradığı bildirilmektedir (Çalışkan ve Sağlam, 2015, s. 6). Dünya Sağlık Örgütü'nün 2017'de yayımladığı "Çocuklara Yönelik Kötü Muamele" başlıklı rapora göre dünya çapında cinsel istismar vakalarının % 90'ında fail çocukların yakını çıkıyor. Mağdurların % 18'ni kız çocukları, % 8'ini ise erkek çocukları oluşturuyor. Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu'nun (UNICEF) Kasım 2017'de yayımladığı "Tanıdık Bir Yüz: Çocukların ve Gençlerin Hayatlarında Şiddet" başlıklı çalışmada düşük ve orta gelirli 38 ülkede 17 milyon, 28 Avrupa ülkesinde 2,5 milyon kadın, 15 yaşından önce cinsel istismar ve cinsel şiddete maruz kaldığını belirtmiştir (<https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/dunyanin-ortak-sorunu-cocuk-istismari/1071819>, 10.05.2019). DSÖ 2013 yılında Avrupa'da yaklaşık 18 milyon çocuğun cinsel taciz mağduru olduğunu tahmin etmiştir. Buna göre tüm kızların % 13.4'ü ve tüm erkeklerin % 5,7' si cinsel istismar kurbanıdır (<https://www.pbc2019.org/protection-of-minors/child-abuse-on-the-global-level>, 14.05.2019).

Dünya genelindeki çocuk istismar oranları ülkeden ülkeye değişmekle birlikte araştırma sonuçları dikkate alındığında oranların genel olarak yüksek olduğu göze çarpmaktadır. İHH İnsan ve Sosyal Araştırmalar Merkezi (İNSAMER) Raporunda çocuk istismar oranlarına yer verilmiştir. Raporda Asya ülkesi Tayland'da 2005 yılında cinsel birlikteliğe zorlanan kız çocukların oranı % 17.1 ve Güney Afrika'da çocukların oranı ise % 26.3'ü bildirilmektedir.

Benzer şekilde Avustralya'da da oranlar yüksek seyretmekte ve her yıl 50.000 cinsel istismar davasının açıldığı belirtilmektedir (<https://www.bbc.com/news/technology-39456093>, 12.05.2019). İngiltere'de çocukların % 20'sinin cinsel istismar mağduru olduğu belirtilmekte ve bu vakaların % 90'ının tanıdık kişiler tarafından gerçekleştirildiği vurgulanmaktadır (<https://www.ibtimes.co.uk/child-sexual-abuse-top-5-countries-highest-rates-1436162>, 12.10.2019).

ABD Sağlık ve İnsan Hizmetleri Bakanlığı Çocuk Bürosu 2010 yılı "Çocuklara Kötü Muamele" raporunda, 14 ila 17 yaşları arasındaki gençlerin % 16'sının o yıl içinde cinsel olarak mağdur edildiğini; gençlerin % 28'inin yaşamları boyunca 14-17 yaşları arasında cinsel olarak mağdur edildiğini bildirmektedir. Ülkede yapılan çalışmalar, her 4 kadından 1'nin ve 6 erkekten 1'nin 18 yaşından önce cinsel istismara uğradığını göstermektedir. Yine ABD'deki başka bir çalışmada cezaevindeki erkeklerin % 14'ü ve kadınların % 36'sı çocukluk döneminde cinsel istismara maruz kaldığını bildirmiştir (<https://www.ibtimes.co.uk/child-sexual-abuse-top-5-countries-highest-rates-1436162>, 12.10.2019).

Türkiye'de Çocuklara Yönelik Cinsel İstismar Yaygınlığı

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) "İstatistiklerle Çocuk" raporunda, 2018 yıl sonu itibarıyla, Türkiye nüfusu 82 milyon 3 bin 882; bunun 22 milyon 920 bin

ÇOCUK HAKLARI BAĞLAMINDA CİNSEL İSTİSMARIN İNCELENMESİ

422'sini çocuk nüfus oluşturdu. Nüfus projeksiyonlarına göre, çocuk nüfus oranının 2040 yılında yüzde 23,3, 2060 yılında yüzde 20,4 ve 2080 yılında yüzde 19 olacağı öngörülmektedir (TUIK, 2018). Bu istatistiklere bakılarak risk altında olan Türkiye'deki çocuk sayısı anlaşılabilir.

Çocukların cinsel istismarı dünya genelinde olduğu gibi ülkemizde de önemli bir problem olarak karşımıza çıkmaktadır. Sibel Küçük (2016, s. 262) 2006-2012 yılları arasında Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) üzerinden 989 vakayı inceleyerek bazı verilere ulaşmıştır. Araştırma sonuçlarına göre Türkiye'de cinsel istismara uğrayan çocukların yaş ortalaması 13,7'dir. Mağdur olan çocukların yaş aralığı 14-17 arasındadır. Çocukların % 88,3'nü kız çocukları oluşturmaktadır. İstismarların %49,3'ü zorla, %30'u tehditle, %44'ü daha önceden planlanmış bir şekilde gerçekleşmiştir. Araştırmada dikkat çekici bir diğer bulgu da istismarların % 62 oranında tekrarlanmış olması ve % 20'sinin hamilelik ile sonuçlanmasıdır. Çalışmada istismarda bulunanların yaş aralığı 19-25 arasında değişmektedir (Küçük, 2016, s. 264-265).

Ülkemizde 1989 yılına ait öğretmenlerin cinsel istismar tutum ve davranışlarını inceleyen bir çalışmada, çocukların % 7'si (Bilgi, 2014, s. 33), 2001'deki Zoroğlu ve arkadaşlarının (2001:69), 839 lise öğrencisi üzerinde yapılan çalışmada ensest dahil öğrencilerin % 10.7'si cinsel istismara uğradığını bildirmiştir. Yine lise dengi okullarında 1607 öğrenci üzerinde yapılan bir tez çalışmasında 12-17 yaşlarındaki öğrencilerin cinsel istismara maruz kalma oranı % 8 olarak bulunmuştur (Yılmaz-İrmak, 2008, s. 163).

Tablo 1. Yıllara Göre Çocukların Cinsel İstismarı Suçu ve Dosya Sayısı (Türkiye 2010-2017)

Yıllar	Açılan Davalardaki Suç Sayısı
2010	16.135
2011	16.828
2012	17.598
2013	17.948
2014	18.104
2015	16.957
2016	15.051
2017	16.348

Kaynak: Adalet Bakanlığı 2017 Adli Sicil İstatistikleri

Tablodan da anlaşıldığı üzere 2010-2017 yılları arasında çocuk cinsel istismarı üzerinden açılan dava sayısı toplamda 134 bin 960 olarak görülmektedir.

Tablo 2: Cinsel İstismar Mağduru Çocuklar

Yıl	Yaş	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek
2014	0-11	1.304	748	1.407	760	2.487	1.124
2015	12-14	2.319	332	2.533	371	3.688	563
2016	15-17	6.091	296	7.198	346	8.460	518

Kaynak: Türkiye'de Çocuk İstismarı Raporu-2, İMDAT & ASUMA, 2018

Tablo:2'den de anlaşılacağı üzere raporda cinsel suç mağduru çocukların 2014-2016 yılları arasında % 33 oranında arttığı görülmektedir (Türkiye'de Çocuk İstismarı Raporu-2, İMDAT & ASUMA, 2018, s. 10).

Diğer taraftan cinsel istismara yönelik vakalar sadece aile yanında yaşamını sürdüren çocuklarda değil, kurum bakımındaki çocuklarda da görülebilmektedir. Aşağıda 2013-2016 yılları arasında basında yer alan sosyal hizmet kurumlarındaki birkaç cinsel istismar örneğine yer verilmiştir (Çocuğa Yönelik Cinsel İstismar Raporu, İMDAT & ASUMA, 2016, s. 51-52).

- Trabzon'da bir çocuk yuvasında 3 çocuğun akran cinsel istismarına uğradığı tespit edilmiştir (Temmuz, 2015).
- Elazığ'da bir bakım ve rehabilitasyon merkezinde 4 kız kurumdan kaçmış ve 6 yıl boyunca kurum personeli tarafından cinsel istismara uğradığı belirtilmiştir (Mart, 2015).
- Afyon kız yetiştirme yurdunda 3 kızın 2013 yılında kurum dışında cinsel istismara maruz kaldığı bildirilmiştir (Ocak, 2014).
- Sivas'ta bir erkek yetiştirme yurdunda zihinsel engelli bir çocuk aynı kurumda bulunan iki çocuk tarafından cinsel istismara maruz kaldığını belirtmiştir (Temmuz, 2013).
- Yukarıda verilen örnekler sosyal hizmet kuruluşlarındaki vakaları kapsamaktadır. Bunun dışında son dönemlerde bazı haber sitelerinde çıkan cinsel istismar vakalarına bakmakta yarar vardır. Aşağıda konu ile ilgili bazı haberler listelenmiştir.
- Van İl Emniyet Müdürlüğü'nün 116 okulda 2018 yılı Eylül ayından itibaren 22 bin öğrenci ile 800 öğretmene verdiği eğitimler sonrasında 7 ay içerisinde 100'e yakın öğrenci rehber öğretmenleri aracılığıyla polise başvuru yaparak cinsel istismara uğradığını bildirdi (<http://www.gunes.com/yasam/100-cocuk-istismari-anlatt-979307>, 14.05.2019).
- Diyarbakır'da 12 yaşındaki P. K., dayısının oğlu H. O. tarafından kaçırılıp tecavüz ediliyor. Daha sonra aile meclislerinin kararıyla resmi nikahsız evlendiriliyor. 18 yıl ceza alan H. O. iki çocuk sahibi olduktan sonra mahkeme

ÇOCUK HAKLARI BAĞLAMINDA CİNSEL İSTİSMARIN İNCELENMESİ

tarafından beraat edildi. H. O. iki yıl önce eşinin kendisini aldattığı gerekçesiyle öldürdü (<https://www.sondakika.com/haber/haber-vidan-yaralayan-karar-kacirdi-tecavuz-etti-12029287/>, 14.05.2019).

▪ İzmir'in Dikili ilçesindeki özel bir yurttaki kalan 9-12 yaşları arasındaki 7 erkek çocuğa cinsel istismarda bulunan şahıs 53 yıl hapis cezası aldı (<https://www.haberturk.com/yurtta-7-cocuga-cinsel-istismar-sanigina-53-yil-hapis-2435938>, 14.05.2019).

▪ Güvercin gösterme bahanesiyle 13 yaşındaki erkek çocuğa cinsel istismarda bulunan 60 yaşındaki sanığa 11 yıl hapis cezası verildi (<http://www.bursahakimiyet.com.tr/haber/guvercin-gosterme-bahanesiyle-erkek-cocuga-cinsel-istismar-289193.html>, 12.05.2019).

▪ İstanbul Küçükçekmece'de 5 yaşındaki kız çocuğu uğradığı cinsel istismar sonucu evinin önünde baygın halde bulundu (<https://www.haberturk.com/sondakika-haber-kucukcekmece-de-5-yasindaki-cocuga-cinsel-istismar-iddiasi-2441644>, 14.05.2019).

▪ Sosyal medyadan sahte hesap açan şahıs İstanbul'da 13 yaşındaki çocuğa 10 Mayıs 2019'da otomobilde cinsel saldırıda bulunurken suçüstü yakalandı. Emniyette susma hakkını kullanan şahıs adliyeye sevk edildi ardından adli kontrol şartıyla serbest bırakıldı (<https://t24.com.tr/haber/cocuga-cinsel-istismar-sucustu-yakalandi-adli-kontrol-sartiyla-birakildi,821036>, 14.05.2019). Bu haberlere bakıldığında cinsel istismar vakalarının gündem oluşturan bir sorun olduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca istismar vakalarının sadece % 15-20'si ortaya çıktığı düşünülürse vakaların ne kadar yaygın görüldüğü daha net anlaşılacaktır.

İnsan Hakları Derneğinin, TÜİK verilerine dayandırdığı açıklamasında Türkiye'de 2014-2017 yılları arasında 7466 erkek, 51818'i kız olmak üzere toplamda 59284 çocuğun cinsel istismara uğradığını belirtmektedir (<https://www.ihd.org.tr/20-kasim-dunya-cocuk-haklari-gunu-cocuk-haklariyla-cocuktur/>, 14.05.2019). Mersin Barosu'nun 24.09.2018 tarihli açıklamasında cinsel istismar vakalarının ancak % 15'nin adli mercilere bildirildiği ve Adalet Bakanlığı verilerine göre yılda 8 bin çocuğun cinsel istismara uğradığı ifade edilmektedir (<https://www.haberturk.com/yilda-8-bin-cocuk-istismara-ugruyor-2153944#>, 14.05.2019). Tüvana Okuma İstekli Çocuk Eğitim Vakfı'nın (TOÇEV) düzenlediği "Çocuk Hakları Perspektifinden Türkiye'deki Risk Altındaki Çocuklar Sempozyumu"nun 2019 Mayıs ayında açıklanan sonuç raporuna göre 2017 yılı içerisinde güvenlik birimlerine 137 bin 482 çocuk mağdur olarak bildirilmiştir. Bunlardan 18 bin 683 çocuğun cinsel sömürü kurbanı olduğu vurgulanmaktadır (<http://www.hurriyet.com.tr/egitim/tocev-cocuk-isci-sayisi-2-milyon-41213679>, 15.05.2019). 2010 yılındaki bir başka

araştırmada ise 7-18 yaş arasındaki çocukların cinsel sömürüye maruz kalma oranı % 10 olarak bulunmuştur (UNICEF, 2010, s. 30).

Çöpür ve arkadaşları (2012) Bakırköy Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Hastanesi Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Kliniği'nde 2007-2010 yılları arasında adli değerlendirmeye tabi tutulan 135 çocuk ve ergen cinsel istismar mağdurunun tıbbi ve adli dosyalarındaki bilgileri geriye dönük olarak incelemiştir. Araştırmada kız çocuklarının % 80.7 ile (erkek: % 19.3) daha çok istismara maruz kaldığı, istismarcıların % 80 oranında tanıdık, akraba ve aile üyelerinden oluştuğu ve istismar yönteminin en çok %51.1 ile zorlama ve % 29.6 ile kandırma olduğu ortaya çıkmıştır. Çalışmada istismarın ortaya çıkma durumu incelendiğinde % 40 oranında mağdurun şikayeti ve % 14 ile başka bireylerin görmesi ile ifşa edildiği bulgulanmıştır.

İSTİSMARIN ÇOCUKLAR ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

Çocuk istismarı tıbbi, hukuki ve psiko-sosyal yönden birçok olumsuz sonuç doğuran bir süreçtir (Kara vd., 2004, s. 140). Çocuklardaki bu mağduriyet uzun süreli sonuçlar ortaya çıkarmaktadır. Ortaya çıkan birçok sendromda cinsel istismar bir risk faktörü etmeni olarak yerini korumaktadır (Taner ve Bahar'dan akt: Ovayolu vd., 2007, s. 18).

Cinsel istismarın çocuklar üzerinde çok farklı etkileri olmakla birlikte cinsel zedelenme yaşayan çocukta dört önemli etkisi vurgulanmaktadır:

Zedelenmiş Cinsellik: Cinsel istismar mağduru çocuklarda cinsel duygularla birlikte cinsel tutumlar da zedelenir ve normal gelişimin aksine istenmeyen sapmalar görülebilir.

İhanet Duygusu: Cinsel sömürülerin büyük bir kısmı tanıdıklar aracılığıyla gerçekleştiği için çocuklar ihanete uğradığını düşünür. Kendini güvensiz hissedebilir, içe dönük bir yaşamı tercih edebilir.

Acizlik: Çocuğun kendini korumaya gücü yetememektedir. Söz konusu davranış karşısında çocuğun kendini koruyamaması çocukta acizlik ve çaresizlik duygularının gelişmesine neden olmaktadır. Dünya ile baş edememe algısı oluşmaya başlar.

Damgalanmak: Cinsel sömürü kurbanı çocuklarda istismarla birlikte "kötülük, utanç, suçluluk" gibi duygular benlik algısını etkilemektedir. Yani çocuk kendini suçlamakta ve bu durumdan utanç duymaktadır. Aile ve toplumun da suçlayıcı bir tutum sergilemesi bu duygunun daha derinden yaşanmasına sebep olmaktadır (Goldman ve Grimbeek, 2015; Kutchinsky'den akt: Yalçın, 2007, s. 49). Çocuk üzerindeki bu etkiler dikkate alındığında cinsel sömürünün daha çok duygusal ve psikolojik sonuçlar doğurduğu dikkati çekmektedir. UNICEF (2010, s. 22-23)'in Türkiye'de Çocuk İstismarı ve Aile İçi Şiddet Araştırması'nda çocukların en sık

ÇOCUK HAKLARI BAĞLAMINDA CİNSEL İSTİSMARIN İNCELENMESİ

üzerinde durduğu etkinin duygusal etkiler olduğu vurgulanmaktadır. Özellikle üzüntü duyma ve kötü hissetme gibi duyguların cinsiyet farkı gözetmeksizin tüm çocuklarda görüldüğü ortaya çıkmıştır. Bu duyguların yanında yalnız kalma isteği ve kalpte acı duyma diğer önemli duygusal etkilerdir. Aynı raporda çocuklarda korku, utanma ve ölme isteği gibi etkilerle birlikte titreme gibi bedensel etkilerin de olduğu savunulmaktadır.

Duygusal problemlerle birlikte diğer bazı araştırmaların değindiği problemler zihinsel ve psikolojik incinmelerdir. Ayraller-Taner ve arkadaşlarının (2015, s. 294) yaptıkları çalışmaya istismar mağduru 107 çocuk dahil edilmiştir. İstismar öncesi olguların % 24.2'sinin önceden psikiyatrik bir rahatsızlığı olduğu ve ancak cinsel sömürü sonrası aldıkları tanılara bakıldığında bu oranın %77.6'sında en az bir psikiyatrik tanının bulgularına ulaşıldığı ortaya çıkmıştır. Aynı çalışmada cinsel istismar öncesi psikiyatrik bozukluğun bulunması, istismarcının aile tarafından önceden tanınması, istismarın tekrarlanması, istismarla birlikte fiziksel şiddetin olması ve vakanın ensest olması gibi durumlar ile çocuğun psikopatolojisi arasında pozitif yönlü bir ilişki olduğu sonucuna varılmıştır.

Geçmişinde cinsel istismar öyküsü bulunan bireylerde anksiyete bozukluğunun gelişiminin daha yaygın olduğu ve cinsel istismarı takiben psikotik semptomların deneyimlendiği belirtilmektedir. Ayrıca bu bireylerin kişilik bozuklukları geliştirdikleri ve intihar girişiminde bulunma oranlarının daha yüksek olduğu ifade edilmektedir. (Pérez-Fuentes vd., 2013, s. 17).

Çocuk istismarına maruz kalan bireylerin sorun yaşadığı bir başka alan ise çocukların güvensiz bağlanma durumudur. İstismar edilen bebeklerin edilmeyenlere göre güvensiz bağlandıkları ve istismara uğrayan grupların tamamında güvensiz bağlanmanın daha yüksek oranda görüldüğü, istismar mağduru çocukların anneleriyle çatışmalı ilişkililik örüntüsü geliştirdikleri ortaya çıkmıştır (Lync ve Cichetti, 1991'den akt: Yılmaz-Irmak, 2008, s. 31).

Literatürde çocuk istismarının etkileri ile ilgili üzerinde durulan diğer bir konu da benlik gelişimidir. İstismar mağduru çocuklar kendini bütünlük ve süreklilik içerisinde bir birey olarak görmede problemler yaşamaktadır. Bununla birlikte fikirselleşme ve içsel algılarında ve gereksinimlerini belirlemede de sağlıklı davranmamaktadır (Harter, 1999'den akt: Yılmaz-Irmak, 2008, s. 31).

Cinsel istismarın ileri yaş etkileri incelendiğinde ise şiddete meyilli olmak, depresyon, obezite, cinsel hastalıklar ve istenmeyen gebelikler, madde kullanımı ve bağımlılığı gibi bazı riskli davranışlardan söz edilmektedir (İNSAMER, Dünya Çocukları Karnesi, 2018: 21).

CİNSEL İSTİSMAR BAĞLAMINDA ÇOCUK HAKLARI

Bu başlık altında çocuk haklarındaki gelişmeler, sözleşme ve mevzuatlar irdelenmiştir. Bu kapsamda hem ulusal hem uluslararası sözleşme ve mevzuattaki çocuk hakları ile ilgili maddeler çocuklar açısından değerlendirilmiştir. Çocuk hakları kavramına geçmeden önce ‘*hak*’ sözcüğünün anlam çerçevesine bakmakta yarar vardır. TDK (2019) sözlüğünde ‘*adaletin, hukukun gerektirdiği veya birine ayırdığı şey, kazanç*’ şeklinde geçmektedir. Bu bakımdan hak kavramı, herkes tarafından kabul edilen ve bireylerin kanunlar ile hukuken korunduğu, bireye kendini savunabilme ve özgür davranabilme yetkisinin verilmesidir (Hançer, 2019, s. 15). Hukuki boyutuyla çocuk hakları ise, ‘*çocuk hukukunu ilgilendiren kurallar tarafından düzenlenmiş, yargı organlarınca gerçekleştirilen koruma yollarına kavuşturulmuş haklardan oluşur.*’ olarak geçmektedir. Bu tanım çocukların sağlıklı gelişimi ve onların yüksek yararına çocuğun, sosyal, bedensel, zihinsel ve duygusal açıdan özgür ve onurlu bir yaşam sürdürebilmesi için hukuk kuralları ile korunmasını ifade etmektedir (Akyüz, 2012:3). Avrupa Konseyi de ‘*çocukların insan hakları*’na vurgu yaparak çocuğun henüz biyo-psiko-sosyal yönden gelişimini tamamlamamış olması sebebiyle uluslararası örgütlerin girişimiyle oluşturulmuş ve özel korunma ihtiyacını gidermeye yönelik temel haklar olarak tanımlamaktadır (Karakas & Çevik, 2016, s. 890). Diğer bir deyişle çocuk hakları insan haklarının özele indirilmiş ve daha özel ele alınmış olma halidir (Hançer, 2019, s. 16).

Cenevre Çocuk Hakları Bildirisi çocuk hakları bağlamında ilk girişim olarak kabul edilmektedir. 1924 yılında Milletler Cemiyeti tarafından kabul edilen bildiri çocukları sürekli gelişim ve değişimi açısından yetişkinlerden farklı olarak değerlendirmekte ve çocuk bakımını tüm topluma mal etmektedir (Şimşek, 2016, s. 14). Ancak bazı araştırmalar Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO)’nün çocuk işçiliğine ilişkin 18 yaş sınırını getirmesini –sanayi işletmelerinde 14 yaş- ve çocukların çalışmasını yasaklamasını da çocuk haklarındaki ilk gelişim olarak kabul etmektedir (www.ilo.org’den akt: Şimşek, 2016, s. 13). Çocuk hakları bağlamında ilk gelişmelerden sayılabilecek bir diğer oluşum ise Amerika’nın Chicago eyaletinde başlamış olan ilk çocuk mahkemelerinin kurulmasıdır. 1899 yılında kurulan bu mahkemeler daha sonra Almanya-Fransa gibi diğer Avrupa ülkelerinde hızla yayılmaya başlamıştır (Küçüka’dan akt: Bektaş, 2015, s. 23).

İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi 10 Aralık 1948 yılında imzalanarak insan hakları koruma altına alınmıştır. Beynamede yer alan 25. ve 26. maddeler ise çocuk haklarını da kapsamaktadır. 25. maddede çocuğun özel bakım ve yardım görme hakkı, 26. maddede ise çocuğun eğitim hakkı yer almaktadır (Tüysüzer, 2018, s. 15). Daha sonra Cenevre Çocuk Hakları Bildirgesinden de yararlanılarak oluşturulan Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Bildirgesi (1959) gelmektedir. Söz konusu bildirgede eğitim hakkından vatandaşlığa, istismardan ayrımcılığa ve sosyal güvenlik hakkına kadar çok kapsamlı haklar yer almaktadır (Şimşek, 2016, s. 15). Bir diğer önemli gelişme ise 1979 yılının ‘‘Uluslararası Çocuk Yılı’’ kabul

ÇOCUK HAKLARI BAĞLAMINDA CİNSEL İSTİSMARIN İNCELENMESİ

edilmesidir (Erdoğan'dan akt: Bektaş, 2015, s. 23). Ancak çocuk hakları deyince akla ilk gelen kuşkusuz Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme (BMÇHS)'dir. 1989 tarihli BMÇHS uluslararası hukukta çocuk hakları bakımından en kapsamlı belgedir. Sözleşmede “çocuğun yaşama ve sağlığını koruma hakkı”, “gelişme ve yeteneklerini geliştirme hakkı”, “korunma ve bakılma hakkı”, “çocuk görüşünün alınması katılım hakkı” ve “çocuğa karşı her türlü ayrımcılığın önlenmesi hakkı” ana hususları oluşturmaktadır. Sözleşme 1990 tarihinde imzalanmış ve 1995 yılında uluslararası alanda bağlayıcılığı başlamıştır (ASPB, 2013, s. 33). Kültürel, siyasi, ekonomik ve toplumsal haklar başta olmak üzere çocukların yüksek yararına olabilecek ve yetişkinler gibi yararlanmalarını sağlayacak maddeler içermektedir. Çocukların “Magna Carta”'sı niteliğindeki sözleşme bu gün dünya çocuklarının % 96'sını kapsayacak genişlikte ülke tarafından imzalanmıştır (UNICEF, 1997, akt: Aktürk, 2006, s. 17-18). Ülkemizde ise BMÇHS 1990'da imzalanan sözleşme 1995'te Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe girmiştir. Sözleşmede yer alan 19, 34 ve 39'uncu maddeler araştırmamızın konusunu oluşturan çocuk istismarı ve ihmaliyle ilgilidir. İlgili maddeler sırasıyla açıklanacak olursa 19. madde çocuğa bakmakla sorumlu kişilerin bu haklarını çocuklara zarar verecek herhangi bir eylemde bulunamayacağı ile ilgilidir. Aynı maddede anne-babanın ya da çocuğa bakmakla yükümlü diğer kişilerin her türlü kötü muamelesine karşı devletin koruyucu ve önleyici görev üstlenmesini ve varsa çocuğun istismarı ve kötü muamele çocuğun rehabilite edilmesi ve bu amaca yönelik sosyal programların geliştirilmesi ve desteklenmesini içermektedir (Polat, 2000'den akt: Aral & Gürsoy, 2001, s. 2). Sözleşmenin 34'üncü maddesi ise, devletlerin cinsel sömürü ve suistimale karşı koruma güvencesi vermesiyle ilgilidir. Çocuğun cinsel faaliyetlere ve fuhuşa zorlanması ve bu amaçlarla kandırılması, çocukların pornografik nitelik taşıyan herhangi bir amaçla kullanılması gibi durumlara karşı devleti önlem almakla görevli kılmaktadır (BM Çocuk Haklarına Dair Sözleşme, madde:34). Ve sözleşmenin bu husustaki bir diğer önemli maddesi de “Çocuğun yeniden sağlığına kavuşturucu bakımdan yararlanma hakkı” ile ilgili olan 39. maddesidir. Sözleşmeye imza atan her devletin başta silahlı çatışma mağduru çocuklar olmak üzere işkence kötü muamele, ihmal ve sömürü mağduru çocukların toplumla bağlarını tekrar güçlendirmek, onları rehabilite etmek, onların bedensel ve ruhsal yönden korunmalarını vurgulamaktadır (Polat, 2000'den aktaran Aral & Gürsoy, 2001, s. 2). Bu maddeler özelinde sözleşmenin tamamına bakıldığında, çocukların dünya ölçüsünde korunması, yeteneklerinin desteklenmesi ve geliştirilmesi ve psiko-sosyal yönden sağlıklı bir bütünlüğün hedeflendiği anlaşılmaktadır.

Çocukların cinsel istismarı konusundaki diğer bir önemli gelişme “Avrupa Konseyi Çocukların Cinsel Sömürü ve İstismara Karşı Korunması Sözleşmesi”dir. 2007 yılında İspanya'nın Lanzarote Adasında imzalanan Avrupa Konseyi Çocukların Cinsel Sömürü ve İstismara Karşı Korunması Sözleşmesi Bakanlar Kurulu kararı ile 18/07/2011 tarihinde kabul edilmiştir. Bu sözleşmenin amacı, çocukların cinsel sömürsü ve istismarını engellemek ve bununla mücadele etmek,

cinsel sömürü mağduru çocukların haklarını korumak ve çocukların cinsel istismarına yönelik ulusal ve uluslararası iş birliğini geliştirerek çocukların iyilik ve menfaatinin sağlanmasıdır. Söz konusu üye devletler tarafından bu amaçların temel değer olarak kabul edilmesi ve hiçbir ayırım yapılmaksızın işbirliği içinde mücadele edilmesi hedeflenmektedir (Avrupa Konseyi Çocukların Cinsel Sömürü ve İstismara Karşı Korunması Sözleşmesi, Onay tarihi, 18/07/2011- 28050 sayılı Resmi Gazete). Bu sözleşmenin 18 ila 23 arasındaki maddelerin tümü cinsel sömürü içeren davranışları tanımlamakta diğer maddeler ise amaç, kapsam, tedbir ve taraf devletlere yüklenen sorumlulukları açıklamaktadır.

Uluslararası sözleşmelerle birlikte birçok ülkede olduğu gibi Türkiye’de de ulusal düzeyde bazı gelişmeler söz konusu olmuştur. Bu gelişmelerin dayanağını anayasadaki düzenlemeler oluşturmaktadır. Örneğin Anayasanın 41. maddesinde *“Devlet, ailenin huzur ve refahı ile özellikle ananın ve çocukların korunması ve aile planlamasının öğretimi ile uygulanmasını sağlamak için gerekli tedbirleri alır, teşkilâtı kurar. Her çocuk, ko-runma ve bakımdan yararlanma, yüksek yararına açıkça aykırı olmadıkça, ana ve babasıyla kişisel ve doğrudan ilişki kurma ve sürdürme hakkına sahiptir. Devlet, her türlü istismara ve şiddete karşı çocukları koruyucu tedbirleri alır”* denmektedir. 62. maddede *“Devlet, korunmaya muhtaç çocukların topluma kazandırılması için her türlü tedbiri alır.”* ifadesi geçmektedir. Bu maddelerden de anlaşılacağı üzere aile ve çocuğun korunması için devlet gerekli önlemleri almakla yükümlü kılınmıştır. Ulusal düzenlemeler açısından değerlendirilebilecek bir diğer önemli gelişme ise 5395 Sayılı Çocuk Koruma Kanunu (ÇKK)’dur. Kanunun amacı, *“korunma ihtiyacı olan veya suça sürüklenen çocukların korunmasına, haklarının ve esenliklerinin güvence altına alınmasına ilişkin usûl ve esasları düzenlemektir.”* şeklinde ifade edilmektedir (m. 1). Kanunda çocuğun haklarının korunması amacıyla *“Çocuğun yaşama, gelişme, korunma ve katılım haklarının güvence altına alınması”* ve *“Çocuğun yarar ve esenliğinin gözetilmesi”* (m. 4) gibi ilkeler ile koruyucu ve destekleyici tedbirler ile çocuğun öncelikli olarak aile yanında bakımı ve danışmanlık (m. 5) gibi bazı maddeleri kapsamaktadır (5395 Sayılı Çocuk Koruma Kanunu).

TÜRKİYE’DE CİNSEL İSTİSMAR SUÇLARINA İLİŞKİN CEZALAR

Türk Ceza Kanunu, cinsel amaçlı satış, ticaret veya diğer türden sömürü niyetiyle çocukların istismarı, sömürülmesi, kaçırılması, kullanımı, yasadışı yollardan bir yerden başka bir yere götürülmelerinin bütün biçimlerini yasaklar. Sadece 15 yaş ve altındakiler küçük kabul edilir ve dolayısıyla bu çocuklara karşı işlenen suçlar da daha ağır cezalandırılabilir.

Ülkemizde kadına yönelik şiddet, erken yaşta evlilikler gibi konularla birlikte cinsel istismar suçlarına verilen cezalar da tartışma konusu olmaktadır. Türk

ÇOCUK HAKLARI BAĞLAMINDA CİNSEL İSTİSMARIN İNCELENMESİ

Ceza Kanunu çocukların istismarı, kötü niyetli kullanılmaları, kaçırılmaları ve fuhuşa itilmeleri gibi durumları yasaklamaktadır. Türk Ceza Kanununun 103, 104, 105, 226 ve 227. maddeleri çocukların cinsel istismarı ile ilgilidir. Aşağıda ilgili maddelerin cezai uygulamalarına yer verilmiştir.

TCK 103. Madde Çocukların Cinsel İstismarı:

(1) Çocuğu cinsel yönden istismar eden kişi, sekiz yıldan on beş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. Cinsel istismarın sarkıntılık düzeyinde kalması hâlinde üç yıldan sekiz yıla kadar hapis cezasına hükmolunur. Mağdurun on iki yaşını tamamlamamış olması hâlinde verilecek ceza, istismar durumunda on yıldan, sarkıntılık durumunda beş yıldan az olamaz. Sarkıntılık düzeyinde kalmış suçun failinin çocuk olması hâlinde soruşturma ve kovuşturma yapılması mağdurun, velisinin veya vasisinin şikâyetine bağlıdır.

(2) Cinsel istismarın vücuda organ veya sair bir cisim sokulması suretiyle gerçekleştirilmesi durumunda, on altı yıldan aşağı olmamak üzere hapis cezasına hükmolunur. Mağdurun on iki yaşını tamamlamamış olması hâlinde verilecek ceza on sekiz yıldan az olamaz.

TCK 104. Madde Reşit Olmayanla Cinsel İlişki:

(1) Cebir, tehdit ve hile olmaksızın, onbeş yaşını bitirmiş olan çocukla cinsel ilişkide bulunan kişi, şikâyet üzerine, iki yıldan beş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

(2) Suçun mağdur ile arasında evlenme yasağı bulunan kişi tarafından işlenmesi hâlinde, şikâyet aranmaksızın, on yıldan on beş yıla kadar hapis cezasına hükmolunur.

TCK 105. Madde Cinsel Taciz:

(1) Bir kimseyi cinsel amaçlı olarak taciz eden kişi hakkında, mağdurun şikâyeti üzerine, üç aydan iki yıla kadar hapis cezasına veya adli para cezasına fiilin çocuğa karşı işlenmesi hâlinde altı aydan üç yıla kadar hapis cezasına hükmolunur.

(2) Suçun; a) Kamu görevinin veya hizmet ilişkisinin ya da aile içi ilişkinin sağladığı kolaylıktan faydalanmak suretiyle, b) Vasi, eğitici, öğretici, bakıcı, koruyucu aile veya sağlık hizmeti veren ya da koruma, bakım veya gözetim yükümlülüğü bulunan kişiler tarafından, c) Aynı işyerinde çalışmanın sağladığı kolaylıktan faydalanmak suretiyle, d) Posta veya elektronik haberleşme araçlarının sağladığı kolaylıktan faydalanmak suretiyle, e) Teşhir suretiyle, işlenmesi hâlinde yukarıdaki fıkraya göre verilecek ceza yarı oranında artırılır. Bu fiil nedeniyle mağdur; işi bırakmak, okuldan veya ailesinden ayrılmak zorunda kalmış ise verilecek ceza bir yıldan az olamaz.

TCK 226. Madde Müstehcenlik:

Türk Ceza Kanunu'nda "çocuk pornografisi" diye bir suç tipi düzenlenmemiş olup "müstehcenlik" başlıklı maddesi kapsamında değerlendirilmektedir. Çocuk pornografisi basit olarak, "çocuk içeren cinsel eylemi temsil eden görüntü veya figürler" şeklinde tanımlanabilir. Bu tanıma sadece görüntülerin değil, yazı ve sözlerin de dâhil edilmiştir. (İMDAT & ASUMA Raporu, 2018:17). Kişi, altı aydan iki yıla kadar hapis ve adli para cezası ile cezalandırılır.

TCK 227. Madde Fuhuş:

Fuhuş suçunu düzenlemektedir. Çocuğu fuhşa teşvik eden, bunun yolunu kolaylaştıran, bu maksatla tedarik eden veya barındıran ya da çocuğun fuhşuna aracılık eden kişi, dört yıldan on yıla kadar hapis ve beş bin güne kadar adli para cezası ile cezalandırılır. Bu suçun işlenişine yönelik hazırlık hareketleri de tamamlanmış suç gibi cezalandırılır (İMDAT & ASUMA Raporu, 2018, s. 18).

SONUÇ

Çocukların cinsel istismarına yönelik ulusal ve uluslararası literatürde birçok araştırma yapılmıştır. Mevcut çalışmalar cinsel istismar oranlarına, cinsiyet bağlamında cinsel istismar yaygınlığının nasıl değiştiğine, istismarın çocuklar üzerindeki etkilerine, cinsel istismar risk faktörlerine odaklanmıştır. Bu çalışmada diğer araştırmalardan farklı olarak cinsel istismar hukuki boyutuyla irdelenmiştir.

Çocuk hakları, çocukların yüksek yararını gözeten ve onların duygusal, bedensel ve zihinsel açıdan gelişimlerini destekleyen ve bu konuda özgür ve sağlıklı bireyler olmaları için onlara güvence veren haklardır. Bu haklar otorite olarak devlet tarafından güvence altına alınmıştır. Bu durum aslında devletin temel hedeflerinden birini göstermektedir (Hançer, 2019, s. 17). Hukuk kurallarıyla çocukların korunması ve haklarının güvence altına alınması çocuklarla birlikte toplumun da refahı ve yararı amacına yöneliktir. BMÇHS ve diğer sözleşmelerde geçen haklar belli bir bölgedeki ve belli bir etnik gruba yönelik haklar değil, aksine tüm dünya çocuklarının sağlıklı gelişimi için düzenlenmiştir. Ancak çalışmamızda da geçen istatistiksel veriler ve derleme bilgiler ışığında konuya bakıldığında hem dünyada hem de ülkemizde istenilen sonuçların elde edilemediği görülmektedir.

Araştırmamızın sonuçları değerlendirildiğinde kız çocuklarının daha çok cinsel istismara uğradığı ancak erkek çocukların da azımsanmayacak bir oranda istismar mağduru olduğu görülmektedir. Araştırmamızda ortaya çıkan bir diğer sonuç ise cinsel istismarın hem gelişmiş hem de gelişmekte olan tüm ülkelerde, tüm kültürlerde, etnik gruplarda ve toplumlarda görülmesidir. Ancak yaygınlık oranlarının toplumdan topluma değiştiği anlaşılmaktadır.

Derleme çalışması boyunca dikkati çeken bir diğer husus istismar olaylarının çok az bir kısmının açığa çıkmasıdır. Mağdur çocuklar kendilerini suçlayarak durumu gizlemektedir. Diğer taraftan olay anlatıldığında kendilerine

ÇOCUK HAKLARI BAĞLAMINDA CİNSEL İSTİSMARIN İNCELENMESİ

inanılmaması, istismar eden kişilerin tehdit etmesi ve toplumun suçlayıcı tutum sergilemesi problemin açığa çıkmasını daha güç bir hale getirmektedir.

Cinsel istismar ciddi bir insan hakkı ihlali olarak nitelendirilmelidir. Çünkü sonuçlarına bakıldığında depresyon, yeme bozuklukları, düşük benlik saygısı, travma sonrası stres bozukluğu, okul/öğrenme güçlüğü, davranışsal bozukluklar, madde bağımlılığı ve intihar gibi çok yönlü sorunları karşımıza çıkardığı görülmektedir (Aboul-Hagag ve Hamed, 2012, s. 90). Bu riskler bireyin bedensel, bilişsel, psikolojik ve sosyal yönden gelişimini olumsuz etkilemekte ve iyilik haline bir darbe niteliği taşımaktadır.

Çocuğun cinsel istismarı çocuğun yaşam bütünlüğüne ve refahına yönelik en büyük tehditler içerisinde yer almaktadır. Problemi önlemek ve problemle başa çıkmak için multidisipliner bir yaklaşımı benimseyen ciddi çabalara, kamu kurumları arasında koordinasyona, profesyonellerin, ailelerin ve toplumun genelinin çabasına gereksinim vardır (Aboul-Hagag ve Hamed, 2012, s. 93).

Bu derleme çalışmasında çocuk cinsel istismarı ulusal ve uluslararası yasal düzenlemeler ve sözleşmeler bağlamında ele alınmıştır. Bu amaçla BMÇHS, Avrupa Konseyi Çocukların Cinsel Sömürü ve İstismara Karşı Korunması Sözleşmesi, T.C. Anayasası, TCK ve 5395 sayılı ÇKK'nın ilgili kısımları değerlendirilmiştir. Bu anlamdaki yasal düzenlemelerin temel hedefi her ne kadar çocuğun güvenli ve sağlıklı bir şekilde gelişimini sürdürmesi –korunması- ve suç işleyenlerin hak ettiği cezaları almaları olsa da sorunun sadece bunlarla çözülemediği anlaşılmaktadır. Cezaların caydırıcılığı ile birlikte topluma ve ailelere de sorumluluklar düşmektedir. Bu bakış açısıyla araştırmamızda ulaşılan bilgiler doğrultusunda aşağıda belirtilen öneriler getirilmiştir.

- Çocukların kendini koruyabilmesi, onların dokunulmaması gereken özel bölgelerinin farkına varması için okul öncesinde aile ile birlikte eğitilmesi ve bu eğitimin lise dönemine kadar devam etmesi,
- Çocukların söylediklerine güvenilmeli, ciddiye alınmalı ve istenmeyen davranışların bildirilmesi için çocukların cesaretlendirilmesi,
- Cinsel istismarda risk faktörü olarak değerlendirilen aile içi şiddet, ebeveynlerin kötü muamele geçmişi, akıl hastalığı, madde bağımlılığı ve yoksulluk gibi sosyal risk faktörleri dikkate alınarak “çocuğun yüksek yararına” yönelik politikalar geliştirilmesi,
- Ailelerin çocuklarını yakından takip etmeleri, onlarla ilgilenmeleri ve sağlıklı iletişim kurmaları için bilinçlendirilmeleri,
- Cinsel istismarın önlenmesinde dini inanç ve kültürel değerlerin kullanımı ve bunların politikalara dahil edilmesi gerekmektedir.

KAYNAKLAR

- Aboul-Hagag, K. El-S. & Hamed, A. F. (2012). Prevalence and Pattern of child abuse reported by cross-sectional study among the university students. *Egyptian Journal of Forensic Sciences*, 2, 89-96.
- Aktürk, S. (2006). Avrupa Birliği Sürecinde Türkiye’de Çocuk Hakları ve Güvenliği (Yüksek Lisans Tezi). Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Hatay.
- Akyüz, E. (2012). *Çocuk Hukuku Çocukların Hakları ve Korunması*. Ankara, Pegem Akademi.
- Altınpark, S., Yıldırım, G., Yardımcı, F. & Ergin, D. (2013). Annelerden alınan bilgilerle çocuk istismarı ve etkileyen etkenler. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 14:354-361.
- Aral, N. & Gürsoy, F. (2001). Çocuk Hakları Çerçevesinde Çocuk İhmal ve İstismarı. *Milli Eğitim Dergisi*, Temmuz, Ağustos, Eylül.
- ASPB, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, (2013). Ulusal Çocuk Hakları Strateji Belgesi ve Eylem Planı 2013-2017(2013). Ankara.
- Avrupa Konseyi Çocukların Cinsel Sömürü ve İstismara Karşı Korunması Sözleşmesi, *İnsan Hakları Kitaplığı*, İnsan&İnsan (3/8, Bahar/Spring 2016). Onay Kanunu: 25.11.2010 – RG 10.09.2011 – 28050, <http://insanveinsan.org/bahar-2016/avrupa-konseyi-cocukların-cinsel-somuru-ve-istismara-karsi-korunmasi-sozlesmesi.pdf>, Erişim Tarihi: 14.05.2019.
- Aydın, İ. (2019). Türkiye’de Çocuk İstismarı, Çocuk İstismarını Önleyici Sosyal Politikalar ve Diyarbakır Örneği. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Ayraller-Taner, H., Çetin, F. H., Işık, Y & İşeri, E. (2015). Cinsel istismara uğrayan çocuk ve ergenlerde psikopatoloji ve ilişkili risk etkenleri. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 16, 294-300.
- Bakır, Z. Z. (2018). Dünyanın Çocuk Karnesi, Araştırma 63, İNSAMER, Mayıs 2018.
- Bektaş, M. (2015). İslam Hukukunda Çocuk Hakları Bağlamında Koruyucu Aile. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Bilgi, İ. (2014). Reklamların Çocuk İstismarına Etkisi ve 7-9 Yaş Grubu Çocukların Reklamları Değerlendirme Düzeyi. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Yalova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yalova.
- Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Bildirgesi. (Kasım, 1959). Web: http://cocukhaklari.barobirlik.org.tr/dokuman/mevzuat_uamevzuat/birlesmismilletler.pdf, Erişim tarihi: 09. 05. 2019.
- Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme.
- Çocuk İstismarına Yönelik Rapor, (2016). İMDAT ve ASUMA, <http://imdat.org/wp-content/uploads/2016/05/%C3%87OCUK-%C4%B0ST%C4%B0SMARINA-Y%C3%96NEL%C4%B0K-RAPOR.pdf>, Erişim tarihi: 12.05.2019.
- Çalışkan, Z., Sağlam, M. (2015). Cinsel İstismar Mağduru Çocuklarla Çalışan Uzmanların Gözünden Mağdur Çocukların Özellikleri. İnönü Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi, 2(4), 6-11.
- Çöpür, M., Üneri, Ö. Ş., Aydın, E., Bahalı, M. K., Tandır, C., Güneş, H. & Erdoğan, A. (2012). İstanbul ili örneğinde çocuk ve ergen cinsel istismarlarının karakteristik özellikleri. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 2012; 13:46-50.
- Duman, N. (1999). Çocuk ve Ergenlere Cinsel İstismar ve Bu Konuda Yapılan Çalışmaların Değerlendirilmesi. Yaşam Boyu Sosyal Hizmet, İçinde Nesrin, G. KOŞAR (Ed.). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmetler Yüksekokulu Yayın no: 004.

ÇOCUK HAKLARI BAĞLAMINDA CİNSEL İSTİSMARIN İNCELENMESİ

- Fazlıoğlu, Z. (2007). Çocuk Hakları Sözleşmesinde Yer Alan “Çocuk Hakları” Konusunda Öğretmenlerin ve Yöneticilerin Bilinç Düzeyleri. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Yeditepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Goldman, J. D. & Grimbeek, P. (2015). Preservice teachers’ sources of information on mandatory reporting of child sexual abuse. *Journal of child sexual abuse*, 24(3), 238-258. <https://doi.org/10.1080/10538712.2015.1009607>.
- Hançer, G. (2019). Çocuk Hakları ve İstismarı Konusunda Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Görüşleri. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Kastamonu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kastamonu.
<http://www.hurriyet.com.tr/egitim/tocev-cocuk-isci-sayisi-2-milyon-41213679>, Erişim tarihi: 15.05.2019.
<https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/dunyanin-ortak-sorunu-cocuk-istismari/1071819>, Erişim Tarihi: 10.05.2019.
<https://www.haberturk.com/yilda-8-bin-cocuk-istismara-ugruyor-2153944#>, Erişim tarihi: 14.05.2019.
<https://www.haberturk.com/yurtta-7-cocuga-cinsel-istismar-sanigina-53-yil-hapis-2435938>, Erişim tarihi: 14.05.2019.
<https://www.ihd.org.tr/20-kasim-dunya-cocuk-haklari-gunu-cocuk-haklariyla-cocuktur/>, Erişim tarihi: 14.05.2019.
<https://www.pbc2019.org/protection-of-minors/child-abuse-on-the-global-level>, Erişim tarihi: 14.05.2019.
<https://www.sondakika.com/haber/haber-vicdan-yaralayan-karar-kacirdi-tecavuz-etti-12029287/>, Erişim tarihi: 14.05.2019.
14.05.2019.
- Kara, B., Biçer, Ü. & Gökalp, A. (2004). Çocuk İstismarı. *Çocuk Hastalıkları ve Sağlığı Dergisi*, 47(2), 140-151.
- Karakaş, B. & Çevik, Ö. C. (2016). Çocuk Refahı: Çocuk Hakları Perspektifinden Bir Değerlendirme. *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 18(3), 887-906.
- Ludovica Iaccino, “Child Sexual Abuse: Top 5 Countries with the Highest Rates”, <http://www.ibtimes.co.uk/child-sexual-abuse-top-5-countries-highest-rates-1436162>, Erişim Tarihi: 12.05.2019.
- Mathews, B., Bromfield, F., Walsh, K., Cheng, Q. & Norman, R. E. (2017). Reports of Child Sexual Abuse of Boys and Girls: Longitudinal Trends Over a 20-year Period in Victoria, Australia. *Child Abuse & Neglect*, 66, 9-22.
- Ovayolu, N., Uçan, Ö. & Serindağ, S. (2007). Çocuklarda Cinsel İstismar ve Etkileri. *Fırat Sağlık Hizmetleri Dergisi*, 2(4), 13-22.
- Perez-Fuentes G., Olfson M., Villegas L., Morcillo C., Wang S. & Blanco C. (2013). Prevalence and correlates of child sexual abuse: a national study. *Compr Psychiatry*, 54,16-27.
- Küçük, S. (2016). Analyses of Child Sex Abuse Cases in Turkey: A Provincial Case, *Journal of Child Sexual Abuse*, 25:3, 262-275, DOI: 10.1080/10538712.2016.1153557
- Kök, H. (2019). Türkiye’de Cinsel İstismara Uğrayan Çocuklara Yönelik Hizmet ve Uygulamaların Değerlendirilmesi: Bir Model Önerisi. (Yayımlanmamış Doktora Tazisi). Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Şimşek, B. Ş. (2016). Türkiye’de 2005 sonrası Çocuk Haklarının Gelişimi. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- T.C. Anayasası, 1982.
- Taner, H. A., Çetin, F. H., Işık, Y. & İşeri, E. (2015). Cinsel istismara uğrayan çocuk. Türkiye İstatistik Kurumu. (Nisan, 2018). İstatistiklerle Çocuk, <https://t24.com.tr/haber/tuik-istatistiklerle-cocuk-raporunu-yayimladi,817351>, Erişim Tarihi: 10.05.2019.

- Tüysüzer, B. Ş. (2018). Okul Yöneticilerinin Çocuk Haklarına Yönelik Tutumlarının Belirlenmesi. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi-Marmara Üniversitesi Ortak Programı, Eğitim Yönetimi ve Denetimi, İstanbul.
- UNICEF, (2010). Türkiyede Çocuk İstismarı ve Aile İçi Şiddet Araştırması Özet Rapor.
- Yalçın, S. (2007). Ergenlerde Algılanan duygusal İstismar İle Uyum Düzeyi Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Yavuzer, H. (2016). *Çocuk ve Suç*. İstanbul, Remzi Kitabevi.
- Yılmaz -Irmak, T. (2008). Çocuk İstismarı Ve İhmalinin Yaygınlığı Ve Dayanıklılıkla İlişkili Faktörler. (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Yörükoğlu, A. (2007). *Değişen Toplumda Aile ve Çocuk*. İstanbul, Özgür Yayınları.
- Zoroğlu, S. S., Tüzün, Ü., Şar, V., Öztürk, M., Eröcal-Kora, M. & Alyanak, B. (2001), "Çocukluk Dönemi İstismar ve İhmalinin Olası Sonuçları", *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 2(2), 69-78.
- "Child Maltreatment", Center for Disease Control for Prevention, <https://www.cdc.gov/violenceprevention/pdf/childmaltreatment-facts-at-a-glance.pdf>, Erişim Tarihi: 12.05.2019.
- "Europe becomes 'hub' for child sexual abuse content", BBC News, <http://www.bbc.com/news/technology-39456093>, Erişim Tarihi: 12.05.2019.
- 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu
5395 Sayılı Çocuk Koruma Kanunu,
<http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5395.pdf>, Erişim Tarihi: 06.05.2019.